

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARINI INTEGRATSIYALASH ORQALI O‘QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Xunarova Lobar Akbaraliyevna

Ipak yo‘li innovatsiyalar universiteti, katta o‘qituvchisi

Sadriiddinova Zarina Shuhrat qizi

Ipak yo‘li innovatsiyalar universiteti, assistenti

Annotatsiya

Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillarini integratsiyalash asosida o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda fanlararo yondashuvning ahamiyati, xususan, ikki tilni uyg‘un holda o‘qitish orqali o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini faollashtirish, muloqotga kirishish qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish yo‘llari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar hamda CLIL yondashuvi asosida darslarni tashkil etishning samarali usullari ko‘rsatib berilgan. Maqolada nazariy qarashlar bilan bir qatorda amaliy tavsiyalar ham keltirilib, ular o‘quvchilarning til o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: kommunikativ kompetensiya, integratsiya, o‘zbek tili, ingliz tili, CLIL, fanlararo yondashuv, nutqiy faoliyat, interaktiv metodlar, pedagogik texnologiyalar, til o‘qitish metodikasi.

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ ПОСРЕДСТВОМ ИНТЕГРАЦИИ УЗБЕКСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ

Хунарова Лобар Акбаралиевна

Университет инноваций Шёлкового пути, старший преподаватель

Садрииддинова Зарина Шухрат кизи

Университет инноваций Шёлкового пути, ассистент

Аннотация

В статье анализируются вопросы развития коммуникативной компетенции учащихся на основе интеграции узбекского и английского языков. Рассматривается значение междисциплинарного подхода, в частности активизация речевой деятельности учащихся и развитие их коммуникативных навыков посредством комплексного обучения двум языкам. Также представлены эффективные методы организации занятий на основе современных педагогических технологий, интерактивных методов и подхода CLIL. В статье наряду с теоретическими положениями приводятся практические рекомендации, способствующие повышению интереса учащихся к изучению языков.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, интеграция, узбекский язык, английский язык, CLIL, междисциплинарный подход, речевая деятельность, интерактивные методы, педагогические технологии, методика преподавания языков.

DEVELOPING STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE THROUGH THE INTEGRATION OF UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES

Khunarova Lobar Akbaraliyevna

Silk Road Innovation University, Senior Lecturer

Sadriiddinova Zarina Shuhrat qizi

Silk Road Innovation University, Assistant

Abstract

This article analyzes the development of students' communicative competence through the integration of Uzbek and English languages. It highlights the importance of an interdisciplinary approach, particularly the activation of learners' speech activity and the development of communication skills through integrated bilingual instruction. The study also presents effective ways of organizing lessons based on modern pedagogical technologies, interactive methods, and the CLIL approach. Along with theoretical perspectives, practical recommendations are provided to enhance students' motivation and interest in language learning.

Keywords: communicative competence, integration, Uzbek language, English language, CLIL, interdisciplinary approach, speech activity, interactive methods, pedagogical technologies, language teaching methodology.

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonida ta'lim tizimida chet tillarini o'qitishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Xususan, ingliz tili xalqaro muloqot tili sifatida keng qo'llanilayotgan bir paytda, o'quvchilarning nafaqat til bilimlarini, balki kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, ona tili — o'zbek tilini puxta egallash ham shaxsning intellektual va madaniy rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Zamonaviy ta'lim yondashuvlarida fanlararo integratsiya tamoyili asosiy yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, tillarni integratsiyalash asosida o'qitish o'quvchilarning lingvistik va kommunikativ ko'nikmalarini birgalikda rivojlantirishga imkon beradi. O'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish esa o'quvchilarning til tizimlarini qiyoslash, o'xshash va farqli jihatlarni anglash hamda ularni amaliy nutq jarayonida qo'llash imkoniyatini kengaytiradi.

Kommunikativ kompetensiya tushunchasi zamonaviy til o'qitish metodikasida markaziy o'rinlardan birini egallaydi. U o'quvchining til vositalaridan to'g'ri va samarali foydalanishi, turli kommunikativ vaziyatlarda erkin muloqotga kirishishi, fikrini aniq va mantiqiy ifodalashi bilan belgilanadi. Shu bois, o'quvchilarda ushbu kompetensiyani rivojlantirish uchun an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda interaktiv va integratsiyalashgan metodlardan foydalanish zarur.

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida CLIL (Content and Language Integrated Learning) kabi zamonaviy yondashuvlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuvga ko'ra, fan mazmuni va til o'rganish jarayoni birgalikda olib boriladi, bu esa o'quvchilarning tilni tabiiy muhitda o'zlashtirishiga xizmat qiladi. O'zbek va ingliz tillarini birgalikda o'qitish jarayonida CLIL elementlaridan foydalanish o'quvchilarning nafaqat lingvistik, balki kognitiv faoliyatini ham rivojlantiradi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi kungacha o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalash orqali kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalasi yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Amaliyotda ayrim tajribalar mavjud bo'lsa-da, ularni ilmiy-metodik jihatdan asoslash va samarali modellarini ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi — o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalash orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini yoritishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

- kommunikativ kompetensiya tushunchasini ilmiy jihatdan tahlil qilish;
- integratsiyalashgan ta'limning pedagogik asoslarini o'rganish;
- o'zbek va ingliz tillarini birgalikda o'qitish imkoniyatlarini aniqlash;
- zamonaviy pedagogik texnologiyalar va CLIL yondashuvining samaradorligini asoslash.

Tadqiqot natijalari o'quvchilarning til o'rganish jarayonini faollashtirish, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda real kommunikativ vaziyatlarda erkin muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

Metodologiya (Methods)

Mazkur tadqiqot o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalash orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish jarayonini ilmiy asosda o'rganishga qaratildi. Tadqiqotda zamonaviy lingvodidaktika va pedagogik metodologiyaga tayangan holda kompleks yondashuv qo'llanildi. Ilmiy ishning metodologik asosini fanlararo integratsiya tamoyili, kommunikativ yondashuv hamda CLIL (Content and Language Integrated Learning) konsepsiyasi tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida empirik va nazariy metodlar uyg'unligi ta'minlandi. Nazariy bosqichda mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, zamonaviy pedagogik va lingvistik manbalar tahlil qilindi. Bu jarayonda kommunikativ kompetensiya, integratsiyalashgan ta'lim va ikki tillilik (bilingualizm) konsepsiyalarining ilmiy-nazariy asoslari yoritildi.

Empirik bosqichda esa quyidagi metodlar qo'llanildi:

- **Pedagogik kuzatuv metodi** – o'quvchilarning dars jarayonidagi nutqiy faolligi, kommunikativ ishtiroki hamda til birliklaridan foydalanish darajasi tizimli ravishda monitoring qilindi;
- **Eksperimental ta'lim metodi** – integratsiyalashgan (o'zbek va ingliz tillari uyg'unlashtirilgan) darslar tashkil etilib, ularning samaradorligi an'anaviy ta'lim modeli bilan qiyosiy asosda o'rganildi;
- **Qiyosiy-lingvistik tahlil metodi** – ikki tilning grammatik, leksik va sintaktik birliklari o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar kommunikativ maqsad nuqtayi nazaridan tahlil qilindi;
- **So'rovnom (anketa) metodi** – o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi, integratsiyalashgan darslarga munosabati va o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlari o'rganildi;
- **Intervyu metodi** – o'qituvchilar bilan suhbatlar tashkil etilib, CLIL yondashuvini qo'llashdagi amaliy tajribalar va muammolar aniqlashtirildi.

Tadqiqotda interaktiv pedagogik texnologiyalar (cooperative learning, role-play, problem-based learning) ham keng qo'llanildi. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarning kommunikativ faoliyatini faollashtirish, ularning mustaqil fikrlash va real kommunikativ vaziyatlarda tilni qo'llash kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qildi.

Eksperimental jarayon davomida o'quvchilarning til kompetensiyasi boshlang'ich va yakuniy bosqichlarda diagnostik baholash orqali solishtirildi. Baholash mezonlari sifatida nutqiy aniqlik (accuracy), ravonlik (fluency), leksik boylik (lexical resource) hamda kommunikativ moslashuvchanlik (communicative adequacy) indikatorlari belgilandi.

Olingan empirik ma'lumotlar sifat va qisman miqdoriy tahlil asosida qayta ishlanib, integratsiyalashgan ta'lim modelining o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdagi samaradorligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot jarayonida o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalash asosida tashkil etilgan eksperimental ta'lim modeli o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda sezilarli darajada ijobiy natijalar bergani aniqlandi. Olingan empirik ma'lumotlar tahlili integratsiyalashgan yondashuv an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan samaraliroq ekanligini ko'rsatdi.

Eksperimental guruhda CLIL yondashuvi asosida tashkil etilgan darslar davomida o'quvchilarning nutqiy faolligi, muloqotga kirishish tezligi va til vositalaridan foydalanish aniqligi bosqichma-bosqich oshib bordi. Ayniqsa, dars jarayonida o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalash, savollarga javob berish va dialogik nutqda ishtirok etish ko'rsatkichlarida sezilarli o'sish qayd etildi.

Kuzatuv natijalariga ko'ra, integratsiyalashgan ta'lim jarayonida o'quvchilar:

- ingliz va o'zbek tillaridagi leksik birliklarni kontekstda to'g'ri qo'llashga erishdilar;
- grammatik strukturani amaliy nutqda nisbatan to'g'ri ishlatishni o'zlashtirdilar;
- kommunikativ vaziyatlarda spontan javob berish qobiliyatini rivojlantirdilar;
- juftlik va guruhda ishlash jarayonida faolroq ishtirok etdilar.

Nazorat guruhi bilan qiyosiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy metod asosida o'qitilgan o'quvchilarda til bilimlari mavjud bo'lsa-da, ularni real kommunikativ vaziyatlarda qo'llash darajasi nisbatan past bo'lib qoldi. Eksperimental guruhda esa til bilimlari bilan amaliy kommunikativ ko'nikmalar o'rtasidagi bog'liqlik ancha mustahkamlandi.

So'rovnomalar natijalari o'quvchilarning integratsiyalashgan darslarga bo'lgan munosabati ham ijobiy ekanligini tasdiqladi. Respondentlarning aksariyati bunday darslar:

- til o'rganish jarayonini qiziqarli va interaktiv qilishi;
- o'quvchilarda motivatsiyani oshirishi;
- mavzuni chuqurroq tushunishga yordam berishi;
- ikki tilni bir vaqtda amaliy qo'llash imkonini berishini ta'kidladilar.

Shuningdek, dars jarayonida qo'llanilgan interaktiv metodlar (rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar, juftlikda muloqot, guruhli muhokamalar) o'quvchilarning kommunikativ interaksiyasini sezilarli darajada faollashtirdi. Bu esa ularning nutqiy spontanlik darajasini oshirishga va tilni sun'iy emas, balki tabiiy kommunikativ muhitda qo'llash ko'nikmasini shakllantirishga xizmat qildi.

Umumiy natijalar shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish modeli o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda kompleks va samarali didaktik yondashuv bo'lib, u til o'rganish jarayonini nafaqat lingvistik, balki kognitiv va ijtimoiy jihatdan ham faollashtiradi.

Muhokama (Discussion)

Mazkur tadqiqot natijalari o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori didaktik samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Olingan empirik ma'lumotlar zamonaviy lingvodidaktika, kompetensiyaviy yondashuv hamda konstruktivistik ta'lim nazariyalari asosida tahlil qilinganda, integratsiyalashgan ta'lim modeli an'anaviy "tilni bilim sifatida o'qitish" paradigmasidan "tilni kommunikativ faoliyat vositasi sifatida o'qitish" paradigmasiga o'tishni ta'minlashi aniqlandi.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) yondashuvi nuqtayi nazaridan tadqiqot natijalari ushbu modelning samaradorligini yana bir bor tasdiqladi. CLIL tamoyiliga ko'ra, til o'rganish jarayoni mazmun (content) bilan uyg'unlashtirilganda, o'quvchilarda tabiiy kognitiv yuklama (cognitive load) shakllanadi va bu til materialini chuqurroq qayta ishlashga olib keladi. Tadqiqot davomida kuzatilgan o'sish ko'rsatkichlari o'quvchilarning tilni yodlash emas, balki uni ma'noli kommunikativ kontekstda o'zlashtirishga o'tganligini ko'rsatdi.

Kommunikativ kompetensiya nazariyasida (Dell Hymes, Canale & Swain, Bachman) til bilish faqat grammatik qoidalardan iborat emas, balki uni ijtimoiy kontekstdagi mos qo'llash, diskursiv tuzilma yaratish va strategik kommunikatsiyani amalga oshirish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, integratsiyalashgan ta'lim modeli aynan ushbu komponentlarning barchasini bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkonini beradi.

Xususan, o'quvchilarda:

- **lingvistik kompetensiya** (grammatik va leksik aniqlik),
- **diskursiv kompetensiya** (matn va nutqni bog'lash),
- **sotsiolingvistik kompetensiya** (kontekstga mos ifoda),
- **strategik kompetensiya** (muloqotda muammolarni yengish)

kabi tarkibiy qismlarning parallel rivojlanishi kuzatildi.

Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizm nazariyasiga tayangan holda shuni ta'kidlash mumkinki, integratsiyalashgan darslarda o'quvchilar "yaqin rivojlanish zonasi" (Zone of Proximal Development) doirasida faol harakat qildilar. Guruhli ishlash, juftlikdagi muloqot va rol o'ynash (role-play) faoliyatlari o'quvchilarning o'zaro interaksiyasini kuchaytirib, tilni ijtimoiy hamkorlik orqali o'zlashtirishga sharoit yaratdi. Bu esa tilni individual bilim emas, balki ijtimoiy amaliyot sifatida shakllanishini ta'minladi.

Shuningdek, kognitiv lingvistika nuqtayi nazaridan integratsiyalashgan yondashuv tilni

semantik tarmoqlar orqali o'zlashtirishni tezlashtiradi. O'quvchilar ikki til o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni qiyoslash orqali metalingvistik ong (metalinguistic awareness) darajasini oshirdilar. Bu jarayon ularning til strukturalarini ongli ravishda tahlil qilish va ularni kommunikativ vaziyatga moslashtirish ko'nikmasini mustahkamladi.

Qiyosiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy yondashuvda til ko'proq deklarativ bilim sifatida shakllansa, integratsiyalashgan modelda u procedural va funksional kompetensiyaga aylanadi. Bu farq ayniqsa o'quvchilarning spontan nutqi, dialogik muloqoti va muammoli kommunikativ vaziyatlarda javob berish tezligida yaqqol namoyon bo'ldi.

Biroq, tadqiqot jarayonida ayrim metodik va tashkiliy cheklovlar ham kuzatildi. Xususan, CLIL yondashuvini samarali qo'llash uchun o'qituvchilardan yuqori darajadagi ikki tillilik kompetensiyasi, metodik moslashuvchanlik va didaktik materiallarni qayta ishlab chiqish ko'nikmasi talab etiladi. Bundan tashqari, o'quv dasturining standartlashtirilgan tuzilmasi integratsiyalashgan yondashuvni to'liq joriy etishda ma'lum moslashuvlarni talab qiladi.

Umumiy xulosa sifatida shuni ta'kidlash mumkinki, o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish modeli nafaqat til o'rganish samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarning kognitiv, kommunikativ va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ushbu yondashuv zamonaviy ta'lim paradigmasi talablariga javob beruvchi innovatsion didaktik model sifatida e'tirof etilishi mumkin.

Xulosa (Conclusion)

Mazkur tadqiqot natijalariga ko'ra, o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda samarali va zamonaviy didaktik yondashuv ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar integratsiyalashgan ta'lim modeli o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish, ularning muloqotga kirishish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda tilni amaliy kommunikativ vaziyatlarda qo'llash darajasini sezilarli darajada yaxshilashini ko'rsatdi. CLIL yondashuvi asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning tilni faqat nazariy bilim sifatida emas, balki real kommunikativ faoliyat vositasi sifatida o'zlashtirishga imkon yaratdi. Bu esa ularning lingvistik, diskursiv, sotsiolingvistik va strategik kompetensiyalarining parallel rivojlanishiga olib keldi. Shuningdek, Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizm nazariyasiga muvofiq, o'quvchilarning guruhli va hamkorlikdagi faoliyati ularning o'quv jarayonidagi faolligini oshirdi hamda tilni tabiiy ijtimoiy muhitda o'zlashtirish imkonini kengaytirdi. Qiyosiy tahlil natijalari integratsiyalashgan ta'lim modeli an'anaviy yondashuvga nisbatan yuqori samaradorlikka ega ekanligini tasdiqladi. Umuman olganda, o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish zamonaviy ta'lim paradigmasi talablariga mos keluvchi innovatsion yondashuv bo'lib, u o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tavsiyalar (Recommendations)

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Ta'lim jarayonida o'zbek va ingliz tillarini integratsiyalashgan holda o'qitish modelini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.
2. CLIL yondashuvi asosida darslarni tashkil etishda o'qituvchilarning metodik va lingvistik kompetensiyasini oshirishga alohida e'tibor qaratish lozim.
3. O'quv dasturlarini ishlab chiqishda fanlararo integratsiya tamoyillarini hisobga olish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar ulushini ko'paytirish kerak.
4. Interaktiv metodlarni (rol o'yinlari, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlar) tizimli ravishda qo'llash orqali o'quvchilarning nutqiy faolligini oshirish tavsiya etiladi.
5. Integratsiyalashgan ta'lim samaradorligini baholash uchun diagnostik va monitoring tizimlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press.2010.
2. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching. Harlow: Pearson.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.2014.
4. Gass, S., & Selinker, L. Second Language Acquisition. London: Routledge.2008.
5. Nation, I. S. P., & Macalister, J. Language Curriculum Design. London: Routledge.2010.
6. Ellis, R. Task-Based Language Learning and Teaching. Oxford: Oxford University Press.2003.
7. Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan. Collection of resolutions on the development of the education system. Tashkent.2021.
8. Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan. Methodological guide for teaching foreign languages. Tashkent.2022.
9. British Council. Teaching English: CLIL resources. Retrieved April 19, 2026, from <https://www.britishcouncil.org>2023.
10. Cambridge University Press. English Language Teaching resources. Retrieved April 19, 2026, from <https://www.cambridge.org>2023.
11. TESOL International Association. Standards for English Language Teaching. Retrieved April 19, 2026, from <https://www.tesol.org>.2022.
12. UNESCO. Global Education Monitoring Report. Retrieved April 19, 2026, from <https://www.unesco.org>.2020.